

บทที่ 8
อิตาลี
รูปแบบเศรษฐกิจ ฟาสซิสต์
(Fascist Economy)

บทที่ 8
อิตาลี
รูปแบบเศรษฐกิจ ฟาสซิสต์
(Fascist Economy)

คำนำ

รูปแบบเศรษฐกิจฟาสซิสต์เป็นรูปแบบเศรษฐกิจที่เคารพในกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล แผนจากส่วนกลาง (Central Planning) จะทำหน้าที่จัดสรรปัจจัยการผลิต กลไกราคา (price mechanism) ถูกเพิกเฉย ภายใต้ระบบเศรษฐกิจเช่นนี้ไม่เปิดโอกาสให้มีอำนาจอธิปไตยของผู้บริโภค (Consumers' Sovereignty) เกิดขึ้น

สาระสำคัญ

1. หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 อิตาลีประสบปัญหาสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ
2. บทบาทพรรคการเมืองที่สำคัญ ฟาสซิสต์ เริ่มมีบทบาทเด่นขึ้น ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1921
3. ความเป็นไปมาเกี่ยวกับ “พรรคฟาสซิสต์ (Fascism)”
4. แนวคิดพื้นฐานระบบเศรษฐกิจแบบฟาสซิสต์

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

หลังจากจบบทที่ 8 แล้ว นักศึกษาสามารถที่จะ

1. อธิบายแนวทางแก้ไขสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้อย่างถูกต้อง
2. เข้าใจสามารถเปรียบเทียบบทบาทพรรคการเมืองที่สำคัญ
3. อธิบายความเป็นไปมาเกี่ยวกับ “พรรคฟาสซิสต์ (Fascism)”
4. อธิบายลักษณะความเป็นไปมาของพื้นฐานระบบเศรษฐกิจแบบฟาสซิสต์

8.1 อิตาลี

ระบบเศรษฐกิจแบบฟาสซิสต์ (Fascist Economy)

หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ปัญหาการว่างงาน ความอดอยาก สภาวะเงินเฟ้อ สภาพโรงงานทรุดโทรม ขาดแคลนด้านเงินทุน รัฐบาลใช้มาตรการปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศโดยกำหนด อัตราภาษีขาเข้าในอัตราที่สูง โดยสภาพการณ์ทั่วไป อิตาลีมุ่งหวังพัฒนาอุตสาหกรรมมากกว่าเกษตรกรรม เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ไม่เอื้ออำนวย ทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศที่มีอยู่อย่างมากรู้ได้แก่ หินอ่อนและกำมะถัน ยังไม่ได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เนื่องจากประชากรการศึกษาระดับต่ำ รัฐบาลประสบปัญหาหนี้สินมากมาย ประชาชนเริ่มมีปฏิกริยาต่อต้านรัฐบาล เท่าที่ผ่านมารัฐบาลบริหารงานแบบไม่มีประสิทธิภาพ ระยาระดับบพาทของพรรคการเมืองที่สำคัญ ได้แก่ ฟาสซิสต์ สังคมนิยม ในปี ค.ศ. 1921 เบนิตอ มุสโสลินี (Benito Mussolini) ผู้นำพรรคฟาสซิสต์ ได้รับคะแนนนิยมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะเสียงสนับสนุนจากพวกนายทุนและฝ่ายศาสนจักร ดำเนินการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ มุสโสลินีจัดตั้งรัฐบาลผสมเพื่อทำการปกครองประเทศ ประกาศนโยบายเด่นชัดปราบปรามพวกคอมมิวนิสต์ ทั้ง ๆ ที่ในสมัยยังเป็นหนุ่มเป็นกลุ่มที่ฝักใฝ่สังคมนิยม สมัยการปฏิวัติในรัสเซีย มุสโสลินีให้การสนับสนุนแก่พรรคบอลเชวิกเป็นอย่างมาก สนใจการเมืองและการปฏิวัติ เป็นบุคคลที่มีความสามารถด้านการพูดอย่างสูง

ค.ศ. 1919 มุสโสลินี (Mussolini) จัดตั้งพรรคการเมืองมีชื่อเรียกว่า Fasci di Combattimento ต่อมา มีชื่อเรียกว่า พรรคฟาสซิสต์ (Fascism) ได้เสียงสนับสนุนจากนายทุนราชาที่ตินอย่างมาก เนื่องจากมีนโยบายปราบปรามคอมมิวนิสต์ เมื่อมุสโสลินีดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ยึดการปกครองตามแนวนโยบายของพรรคฟาสซิสต์ นั้นหมายถึงระยาระบบการปกครองแบบเผด็จการเริ่มเกิดขึ้น ส่งเสริมความรู้ศึกษาตินิยม ไม่ส่งเสริมระบบประชาธิปไตยต่อต้านรูปแบบการปกครอง เสรีนิยม สังคมนิยม คอมมิวนิสต์และประชาธิปไตยถือเป็นสิ่งไม่จำเป็น ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1926 สถาปนาตนเองเป็นผู้นำ ใช้อำนาจเผด็จการรุนแรงมากขึ้น จัดระบบการปกครองใหม่ยึดโรงงานอุตสาหกรรม เกิดจลาจลทั่วประเทศ ห้ามประชาชนอพยพออกนอกประเทศ เพื่อไปหางานทำยังต่างประเทศ รัฐบาลเข้าควบคุมประเทศ ควบคุมระบบเศรษฐกิจให้ตกอยู่กับอำนาจรัฐแต่ฝ่ายเดียว ประกาศนโยบาย “ลัทธิฟาสซิสต์นิยม (Corporatism)” เป็นความต้องการของมุสโสลินี ต้องการพัฒนาประเทศอิตาลีให้เจริญ ปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจใหม่ “เน้นความรู้ศึกษาตินิยมอย่างรุนแรง” มุ่งแก้ไขปัญหาการว่างงาน ดำเนินการรวมอำนาจการปกครอง (centralization) มีการรวบรวมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เข้าเป็นของรัฐ บทบาทสหภาพไม่เหมือนเดิม รัฐบาลเข้าควบคุมเปลี่ยนรูปแบบเป็น “สมาคม” แต่งตั้งตัวแทนกรรมกร

ในแต่ละเมือง รวมกันเป็นสมาคมผู้แทนกรรมกร จัดตั้ง “Corporate System or National Council of Corporation” การกำหนดค่าจ้างแรงงาน สภาพการทำงาน เป้าหมายการผลิต หน่วยงานที่จะเข้ามามีบทบาทคือ ผู้แทนนายจ้างร่วมกับผู้แทนฟาสซิสต์จะเข้ามามีบทบาทอย่างมาก

กล่าวโดยสรุป เยอรมันและอิตาลีในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 มีรูปแบบการปกครองที่คล้ายคลึงกัน

1. ปกครองแบบเผด็จการต่อต้านเสรีนิยม ประชาธิปไตย
2. พรรคการเมืองมีเพียง 1 พรรค
3. มุ่งต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์
4. ใช้นโยบายเป็นฝ่ายบุกมากกว่าตั้งรับ การรุกรานประเทศอื่นถือเป็นสิ่งจำเป็น
5. เน้นความรู้สึกราชาธิปไตยเป็นอันดับแรก

8.2 ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมแบบบังคับ

ระบบเศรษฐกิจธุรกิจเอกชนบังคับ (Authoritarian Capitalism)

ระบบเศรษฐกิจแบบฟาสซิสต์ (Fascist Economy)

ระบบเศรษฐกิจลักษณะนี้มีชื่อเรียกได้ทั้ง 3 แบบ ความเป็นมาของระบบเศรษฐกิจต้องดำเนินในแบบบังคับ มีจุดมุ่งหมายอันสำคัญยิ่งต้องการพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้สัมฤทธิ์ผลในระยะอันสั้น ให้ประสบผลด้วยความรวดเร็ว โดยมีการระดมบรรดาปัจจัยการผลิตทั้งหลายมาทำการผลิต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผนส่วนกลาง ที่รัฐบาลได้กำหนดไว้ ถือได้ว่าเป็นระบบเศรษฐกิจยามสงคราม (war economy)

แนวคิดพื้นฐานลักษณะสำคัญของระบบ

ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมแบบบังคับไม่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดเป็นการดำเนินกลไกทางเศรษฐกิจของประเทศทุนนิยมในยามสภาวะสงคราม ต้องการควบคุมเศรษฐกิจให้บรรลุเป้าหมายในระยะเวลาอันสั้น จัดเป็นระบบเศรษฐกิจอีกรูปแบบของทุนนิยมที่นำมาใช้ในสภาวะฉุกเฉิน การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิต กระบวนการผลิตสามารถเคลื่อนไหวจากแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่งได้รวดเร็ว บรรลุผลได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว มีการระดมคนงานทำการผลิตสินค้าที่รัฐบาลต้องการ อันได้แก่ อาวุธ อาหาร ยา วัคซีน ภายใต้อำนาจการวางแผนจะไม่ปรากฏให้เห็น รูปแบบการดำเนินกลไกเศรษฐกิจแบบนี้จะเป็นแรงผลักดันให้มีการคิดค้นวิทยาการใหม่ๆ (innovation) ขึ้นมาเพื่อความอยู่รอดของตนในยามสงคราม

ภายใต้ระบบเศรษฐกิจยังคงเปิดโอกาสให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล เอกชนยังคงเป็นเจ้าของการผลิตแต่ไม่มีอิสระในการที่จะวางแผนการผลิตอย่างอิสระ เช่น ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม การจัดสรรปัจจัยการผลิต เป็นไปตามคำสั่งตามหน่วยงานวางแผน ส่วนกลางจากรัฐบาล เกณฑ์การตัดสินใจจัดสรรปัจจัยการผลิตให้แก่หน่วยผลิตใด ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ส่วนรวมของเศรษฐกิจ (social benefit) มากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว (private benefit) รัฐจะดำเนินเศรษฐกิจให้บรรลุเป้าหมาย ปลูกกระตมความรู้สึกร่วมกัน ใช้ภาคเอกชนเป็นกลไกการดำเนินเศรษฐกิจตามที่รัฐได้ตั้งเป้าหมายไว้ เน้นความมั่นคงทางการเมือง การทหารเป็นอันดับแรก ความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายอันดับรอง

ลักษณะตลาดดำเนินในระบบผูกขาด (monopoly) ดำเนินในรูปแบบการผลิตขนาดใหญ่ ในรูปแบบ “cartel” หรือ “corporation” ในสินค้าแต่ละชนิด รัฐบาลเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านเงินทุน ปัจจัยการผลิตไม่สามารถดำเนินการผลิตโดยอิสระ ต้องดำเนินการผลิตตามคำบัญชาของรัฐ บทบาทของผู้ประกอบการจะถูกจำกัดอย่างมาก การแจกจ่ายปัจจัยการผลิตเป็นไปตามคำสั่ง (command) มีการวางแผนจากส่วนกลาง (central planning) โดยรัฐบาล บทบาทของรัฐภายใต้ระบบเศรษฐกิจลักษณะเช่นนี้ รัฐจะเป็นผู้เข้าควบคุมกิจกรรมทางสังคมทุกอย่าง การผลิตขึ้นอยู่กับขีดความพึงพอใจของรัฐ รัฐจะวางแผนการผลิตตามความพึงพอใจของรัฐ มาตรการเช่นนี้เท่ากับเป็นการกำหนดปริมาณการผลิตโดยทางอ้อม อธิปไตยของผู้บริโภค (consumers' sovereignty) และเสรีภาพการบริโภคถูกจำกัด แต่เสรีภาพในการเลือกบริโภค (free choice of consumption) ยังคงไว้ แต่ขอบเขตการเลือกถูกจำกัดโดยรัฐที่เข้าควบคุมการผลิต

วัตถุประสงค์การวางแผนส่วนกลาง (Central Planning)

รัฐบาลเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดในการกำหนดแผนเศรษฐกิจ อันเรียกได้ว่าระบบรัฐเบ็ดเสร็จ (totalitarian state) รัฐจะเข้าควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกอย่าง หน่วยผลิตภาคเอกชนจะต้องดำเนินการผลิตที่รัฐบาลได้กำหนดไว้ การวางแผนจากส่วนกลาง (Central Planning) ถือเป็นมาตรการควบคุมการผลิตทางอ้อม กลไกราคา (price mechanism) มิได้เป็นตัวกำหนดการผลิตต่อไปอีกแล้ว

บทบาทกรรมกร

ภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมบังคับ “ไม่เปิดโอกาสให้มี “สหภาพกรรมกร (Trade Union)” เสรีภาพของแรงงานถูกตรึง การจัดสรรแรงงานไปยังหน่วยผลิตต่าง ๆ ตกอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐ การนัดหยุดงาน หรือการปิดโรงงานของนายจ้างถือเป็นสิ่งผิดกฎหมาย

ลัทธิฟาสซิสมนั้นเทิดทูนรัฐบาล ความแข็งแกร่งทางการเมืองและการทหารเป็นเป้าหมายที่สำคัญอย่างยิ่งยวด เป็นระบบเศรษฐกิจที่นำมาใช้ในยามสงคราม ส่งเสริมอัตราการเกิดของประชากรอย่างเต็มที่ ไม่ส่งเสริมการค้าต่างประเทศ มุ่งการผลิตเพียงพอประทังชีพ (self-sufficiency) รูปแบบการผลิตมุ่งการผลิตขนาดใหญ่ในรูปแบบ “cartel” ระหว่างรัฐบาลกับผู้ผลิตรายใหญ่จะร่วมมือการผลิตอย่างเต็มที่ ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐอย่างเต็มที่ เมื่อเช่นนี้จะปรากฏออกมาอย่างเด่นชัดว่า “บทบาทผู้ประกอบการ” ถูกจำกัดการผลิตขาดอิสระในการผลิต ความไม่เท่าเทียมของสังคมถือเป็นเรื่องธรรมดา และจะต้องคงไว้ในระบบเศรษฐกิจ ภายใต้สังคมนะจะมีกลุ่มหนึ่งเป็นผู้นำของสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ นายทุนจะต้องมีฐานะร่ำรวยกว่ากรรมกร ถ้าไรที่ได้จะได้มาลงทุนในภาคอุตสาหกรรมตามที่รัฐพึงปรารถนา ที่เป็นเช่นนี้ระบบเศรษฐกิจฟาสซิสมนั้นยึดถือปรัชญาชนชั้นผู้นำจะทำหน้าที่นำมวลชน ถึงอย่างไรภายใต้ระบบเศรษฐกิจเช่นนี้พยายามปลุกระดมความรู้สึกชาตินิยมให้ทุกคนเสียสละเพื่อส่วนรวม ความรู้สึกต่อต้านของชนชั้นกรรมกรต่อต้านนายทุนจึงไม่เกิดขึ้น นายทุนขนาดใหญ่ได้รับการอุดหนุนจากรัฐบาลผลิตสินค้าตามที่รัฐบาลต้องการ ดำเนินการผลิตรูปแบบ “Cartel” ดังนั้น จะเห็นว่าภายใต้ระบบนี้ บทบาทของผู้ประกอบการจะถูกจำกัด

สรุป

หลังสงครามโลกที่ 1 บทบาทของพวกฟาสซิสต์เริ่มโดดเด่น ได้รับเสียงสนับสนุนจากนายทุนและฝ่ายศาสนจักรอย่างมาก ดำเนินการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ มุสโสลินีต้องเข้ามาปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจใหม่ โดยอาศัยการปลุกกระดมความรู้สึกชาตินิยม มุ่งแก้ไขปัญหาการว่างงาน

ระบบเศรษฐกิจแบบฟาสซิสต์ ส่วนใหญ่จะถูกนำมาใช้ในยามสงคราม ต้องการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจยามเฉพะหน้า ลักษณะที่คล้ายคลึงกับระบบทุนนิยมภายใต้ระบบนี้ยังเปิดโอกาสให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล มาตรการที่จะนำมาใช้เพื่อให้บรรลุผลคือ การปลุกความคิดชาตินิยม อาศัยภาคเอกชนเป็นกลไก ในการดำเนินกลไกเศรษฐกิจ โดยมีจุดมุ่งหมายเน้นความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก

แบบทดสอบความรู้

1. จงกล่าวถึงสถานะเศรษฐกิจตกต่ำหลังสงครามโลกครั้งที่ 1
2. พรรคฟาสซิสต์มีบทบาทสำคัญอย่างไรต่อการดำเนินรูปแบบเศรษฐกิจ
3. จงอธิบายความเป็นไปมาเกี่ยวกับ “พรรคฟาสซิสต์ (Fascism)”
4. พรรคฟาสซิสต์ใช้มาตรการ “ปลุกความรู้สึกชาตินิยม” มาดำเนินกลไกทางเศรษฐกิจ ประการใดบ้าง
5. จงกล่าวถึงบทบาทการวางแผนส่วนกลางภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบฟาสซิสต์

หนังสืออ่านประกอบ

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. ระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนา-พานิช, 2512.

Bornstrin, Morris. **Comparative Economic Systems**. Illinois : Richard D. Irwin, Inc., 1974.
